

ואלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק (כה, יט).

לפי שזהו ליכני הדור אומרים מאזימלך נתעצרה שרה וכו' מה עשה הקב"ה לך קלסתר פניו כל יצחק דומה לאברהם (קס"י).

נראה דליצנים, אלו הם פלישתים. כמו"ש (ע"ז יט, א) אשרי האיש זה אברהם וכו', ובמושב לצים לא ישב, שלא ישב במושב אנשי פלישתים, מפני שליצנים היו.

ויצא הראשון אדמוני כלו באדרת שער ויקראו שמו עשו (כה, כה).

ויקראו שמו עשו, אמרו רז"ל (ב"ר פרשה סג, ח) הוא שוא שבראתי בעולמי, ותמוה מאי שנא מכל או"ה.

ונראה, דהלא רבקה היתה עקרה וילדה בנס שלא ע"פ טבע, נמצא בלידת עשו עשה הקב"ה ניסא בכדי.

ובזה יובן משא"כ בריש מלאכי (א, ב), הלא אח עשו ליעקב נאם ה' וגו' ואת עשו שנאתי, ותמה הר"ן (דרשות הדרוש השני), מה טעם הוא זה שהיה צריך לאהוב את עשו מפני שהוא אחי יעקב. ולמש"נ ה"ק הלא גם עשו נולד בנס כיעקב והיה מן הראוי שיאהבנו הואיל וטרחתי ביצירתו לעשות נס.

וזהו ג"כ מה שסיפר הכתוב שעמידתם במעי אדם היה ג"כ ענין פלא ויתרוצצו (שאינה רציצה כדרך שאר נשים מעוברות, אלא ריצה. ועי' רש"י) וגו', שכל ענינים מתחלתם לא היה טבעי.

ויגדלו הנערים ויהי עשיו איש יודע ציד איש שדה ויעקב איש תם ישב אהלים (כה, כז).

כל זמן שהיו קטנים לא היו נכרים במעשיהם, ואין אדם מדקדק מה טיבם. כיון שגששו בני י"ג שנה, זה פירש לבתי מלכות, וזה פירש לע"ז (קס"י).

קשה, דארז"ל בשמו"ר (פ"א, יג) עד שהתינוק קטן ניכר, הוא שאמר שלמה, גם במעלליו יתנכר נער וגו' (משלי כ, י"א).

וי"ל הצדיק ניכר מיד אבל לא הרשע. וע"פ זה מדויק המושך הכתוב (שם במשלו), אם זך ואם ישר פעלו, דרק בתנאי זה הוא ניכר מיד. (ועיי' בשפת"ח שהקשה על רש"י שהרי מיד כשיצאו מבטן נפרדו זה לרשעו כו' וכמש"כ רש"י לעיל, ות"י שהיו חבריות אומרים כי רק מעשה נערו הוא. ודבר זה, שייך יותר על מעשים רעים ולא על מעש"ט).

ויאמר עשו הנה אנכי הולך למות ולמה זה לי בכרה (כה, לב).

ב' במסורה ולמה זה (במקף). הדא הכא, ואידך ולמה זה הבל תהבלו (איוב כז, יב). ונראה פרושו, דהראשון שהחשיב את הבכורה היה הבל, כדכתיב (ד, ד) והבל הביא גם הוא מבכורות צאנו. וזהו שאמר עשו, למה זה לי בכורה, היינו הבל שהחשיב את הבכורה ראה מה עלה בסופו.

ויעקב נתן לעשו לחם ונזיד עדשים ויאכל וישת ויקם וילך ויבז עשו את הבכרה (כה, לד).

ותימה, הרי לא הוזכר כלל שנתן לו משקה רק לחם ונזיד ומהו וישת. והענין, דהנה עשו אמר אל יעקב הלעיטני נא מן האדום האדום הזה, ואיתא בשבת קנ"ה ב' איזו היא הלעטה מאכילה מעומד ומשקה מעומד ונותנין כרשינין בפני עצמן ומים בפני עצמן ודו"ק.

ויאמר אבימלך אל יצחק לך מעמנו כי עצמת ממנו מאד (כו, טז).

יש לבאר על דרך הפשט מהו ממנו, שעצמת ממה שלקחת ממנו. ע"ד שאמר הכתוב ומאשר לאבינו עשה את כל הכבוד וגו'. (א.ה. עי' רד"ק דפי' כ).

ויתן לך האלהים מטל השמים ומשמני הארץ ורב דגן ותיירש (כו, כח).

ויתן ויחזור ויתן (קס"י).

וברמב"ן כתב וז"ל, והנכון בעיני, כי מתת האלהים תמיד הוא ואין לו הפסק לעולם, ולכן אמר ויתן לך האלהים, כל ימך על אדמתך ע"כ. וכ"כ הרשב"א (ח"א סי' קלד) בברכה זו זכה יעקב מיד בא"י, ושוב לא יכל יצחק ליתנה לעשיו. ולפ"ז יתכן לפרש מש"כ רש"י יתן יחזור ויתן, על ביאה ראשונה ושניה. ודו"ק.

ויתן לך האלהים מטל השמים ומשמני הארץ ורב דגן ותיירש (כו, כח).

בברכות (לה:): פריך מ"ט לא נתייחדה ברכה לשמן כמו לייך.

ונראה, דרק דגן ותיירוש שנתייחדה בהם ברכה ליעקב, נתייחדה להם ברכה. משא"כ שמן, שנתברך גם עשיו. דכתיב ביעקב ויתן לך וגו' ומשמני הארץ ורב דגן ותיירוש, וכתיב בעשיו הנה משמני הארץ יהי מושבך.

ויתן לך האלהים מטל השמים ומשמני הארץ ורב דגן ותירש (כו, כח).

הנה בברכת יצחק ליעקב כתיב, ויתן לך האלהים מטל השמים ומשמני הארץ, ואילו בברכתו אח"כ לעשו אמר (כו, לט), הנה משמני הארץ יהיה מושבך ומטל השמים מעל. וצ"ב, למה שינה בעשו, להקדים שמני הארץ למל השמים.

ויבואר עפמ"ש"כ בבית ישי בדרוש לשה"ג (סי' א') וז"ל, ידוע מחכמי הקבלה (וכמבואר באריכות בנפה"ח), שכשם שקיימת מערכה טבעית שמצידה השמים הם שמנהיגים ומשפיעים לתחתונים, ישנה מערכה רוחנית שמצדה אדרבה התחתונים דהיינו ישראל הם המשפיעים והמנהיגים, בסוד תנו עוז לאלהים, באלהים נעשה חיל, רוכב שמים בעזרך, יעקב חבל נחלתו וכו' ע"ש. נמצא, עיקר ברכתם של ישראל שיהיה להם כח למעלה להמשיך מטל השמים ואזי יהיה להם שפע גם למטה משמני הארץ. משא"כ בברכת יצחק לעשו לאחר שכבר הפסיד עשו מעלה זו וניתנה ליעקב, אמר הנה משמני הארץ יהיה מושבך, שזה עיקר ברכתו, אלא שיקבל גם שפע מטל השמים "כמאן דשדי מאחורי כתפיה" להיות ניזון מתמצית (תענית י, א) ודו"ק.

והנה בחידושי הגר"י עה"ת פרשת תולדות עה"פ ויקרא יצחק אל יעקב ויברך אותו ויצוהו וגו' כתב, נראה בביאור הך פרשתא עפ"מ ששמעתי מאאמור"ר הגאון זצ"ל וכו', עדיין אין אנו יודעים מי מורעו של יצחק הוא הנחשב זרע אברהם אם יעקב או עשו, וע"ז בא הקרא דויתן לך את ברכת אברהם לך ולזרעך אתך לרשתך וגו' וכו' עכ"ד. ונראה לפ"ז, דעד אותה שעה היה באמת הדבר תלוי ועומד מי יהיה זרע אברהם, ורק עכשיו בשעת הברכות הוא שהוכרע הדבר, כי יעקב בחר לו יה וכו'. ולפ"ז נראה, דזהו יסוד הך פרשתא דויקרא יצחק אל יעקב וגו', כי אז באותה שעה נבחר יעקב להיות זרע אברהם ומשו"ה צוה עליו עכשיו לא תקח אשה מבנות כנען וכו', ובזה מבוארים היטב גם הכתובים שאח"כ, וירא עשו כי ברך יצחק את יעקב ושלה אותו פדנה ארם וגו' דמבואר מזה דהברכות והציווי תרוויחו הדא מילתא נינהו וכו' עכ"ד.

ולכאורה יש כאן סתירה בדבריו, דמשמע דרק בפרשתא זו דויקרא יצחק אל יעקב וגו' הוכרע הדבר כי יעקב בחר לו יה, וממרוצת הדברים נראה שכבר מיד בברכת ויתן לך וגו' כבר הוכרע הדבר. וכך באמת משמע בדברי רז"ל והמפרשים.

ובאמת כבר נתחבט בזה העקדה (שער עשרים וארבע) וכתב רז"ל, כל זה הוא מבואר נגלה בוא"ו של ויתן לך האלהים, שחשבה מיותרת, עד שדרשו בה יתן ויהזור ויתן. אבל האמת, שיורה, שעיקר הברכה האלהית והרוחנית כבר

נאמרה, אשר עליה היתה הכונה כולה, אלא שהוסיף בה אלו הברכות הזמניות העוזרות והסומכות אותה. וכן הוא האמת הברור ממה שתמצא וכו' ויברכהו וגו' וירח את ריה בגדיו ויברכהו וגו', הנה שסתם הברכה כלשון ברכה סתם, כי אין הפה יכול לפרש, כי עין לא ראתה אלהים זולתך וכו'. ואח"כ מפל אליה הברכות אשר אל הטובות החיצוניות ואמר ויתן לך וכו'. ואם כונו לזה הז"ל במה שאמרו יתן ויהזור ויתן, הנה מה טוב עכ"ל.

אכן לפי האמור, הדבר מרומז בהקדמת טל השמים למשמני הארץ. דלא כבברכתו לעשו, שהקדים משמני הארץ למל השמים וכמש"נ.

וישלה יצחק את יעקב וילך פדנה ארם אל לבן בן בתואל הארמי אחי רבקה אם יעקב ועשו (כה, ח).
אם יעקב ועשו – איני יודע מה מלמדנו (כס"ו).

ונראה דמלמדנו, שהיה כאן גם גדול. שהרי בפ' ויצא פירש"י, דהכל היו אומרים, לרבקה שני בנים, יעקב ועשו. וללבן ב' בנות, הגדולה לעשו, והקטנה ליעקב. א"כ כד כתיב וירא עשו כי רעות בנות כנען כו' וילך אל ישמעאל והלא מן הראוי היה שילך ג"כ כיעקב אל לבן לישא את לאה, ואזי הרי לא הואיל יעקב כלום בבריתו. אלא נתן הקב"ה בלבו של עשיו לילך אל ישמעאל ולא ללבן.

וילך עשו אל ישמעאל ויקח את מחלת בת ישמעאל בן אברהם אחות נביות על נשיו לו לאשה (כה, ט).
על נשיו – הוסיף קטעה על קטעתו, שלא גירס את הראשונות (כס"ו).

והנה להלן (לו, ג) בשמת בת ישמעאל כתב רש"י, להלן קורא לה מחלת, מצינו באגדת מדרש ספר שמואל (פרק יז) שלושה מוחלין להן עוונותיהן, גר שנתגייר, והעולה לגדולה, והנושא אשה. ולמד הטעם מכאן. לכך נקראת מחלה, שנמחלו עוונותיה.

וצ"כ היאך יתקיימו בו ב' המאמרים יחדיו. והנראה ע"פ מש"כ השד"ח (ה"ו עמ' א'רמ"ב) על הא דאמרינן ביבמות, אמר רב חמא כיון שנשא אדם אשה עוונותיו מתפקקין שנא' מצא אשה מצא טוב, ופירש"י מתפקקין, נסתמים. וכתב הרב מהר"י פינטו בדרשותיו שדקדקו הז"ל לומר שעוונותיו נסתמים, לומר שאין נמחלין אלא תלויים ועומדים, אם לא ישוב לכסלה, מוטב. ואם ישאר, מגלגלין עליו את הכל ופוקדים לו עוונותיו ראשונים וכו' עכ"ל. וא"כ זה היה ג"כ בעשיו שנתנו לו זכות שיהיו עוונותיו נמחלין ולבסוף הרשיע ונוסף רשע על רשעתו ודו"ק.